

Wiesław Ambrozik, Jerzy Modrzewski (red.), Stanisław Kowalski. Pamięć postaci uczonego i kontynuacje jego dorobku, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2021

Profesor Stanisław Kowalski (1904–1990) – wybitny pedagog i socjolog wielce zasłużony dla rozwoju Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu – to słowa zamieszczone na tablicy upamiętniającej postać Profesora, zamieszczonej w kampusie UAM.

Książka, którą pragnę czytelnikom zarekomendować, ukazuje specyfikę poznańskiego akademickiego ośrodka pedagogiki społecznej oraz wkład profesora Stanisława Kowalskiego w jego rozwój. Akcentuje jednocześnie znaczący, pięćdziesięcioletni okres działalności naukowej ośrodka, przypadający w 2019 roku, który przyczynił się istotnie do rozwoju pedagogiki społecznej w Polsce. Redaktorami naukowymi tego wyjątkowego, bo naukowo-biograficznego (ze względu na postać Mistrza) tomu, są uczniowie Profesora, którzy w roku 1965 rozpoczęli studia pedagogiczne na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, kiedy to kierownikiem Katedry Pedagogiki, a później Zakładu Pedagogiki Społecznej UAM w Poznaniu, był profesor Stanisław Kowalski (do roku 1990). Warto tutaj wspomnieć, że do grona uczniów Profesora należał także między innymi Tadeusz Frąckowiak (zmarł w 2011 roku), który w późniejszym czasie pełnił funkcję kierownika Zakładu Pedagogiki Społecznej.

Najważniejsze informacje dotyczące zasadniczego przesłania oraz istotnych celów przygotowania książki, a także kwestię relacji naukowych z Profesorem redaktorzy tomu przedstawili we *Wstępie* opracowania, wspominając, iż pod opieką naukową Profesora przygotowywali swoje prace magisterskie i doktorskie, a Profesor był także patronem ich przewodów habilitacyjnych. Wieloletnie więzi, relacje i inspiracje naukowe zaowocowały rozwojową kontynuacją koncepcji naukowych Mistrza podjętą przez Jego współpracowników. Główną inspiracją dla redaktorów naukowych tomu była przede wszystkim, jak podkreślają, ochrona od zapomnienia tych idei i koncepcji Profesora/Mistrza, które przetrwały wieloletnią próbę czasu i w dalszym ciągu odzwierciedlają stan i funkcjonowanie naszego systemu wychowania, ponadto zawierają przydatne także współcześnie aspekty metodologiczne, które mogą być wykorzystane do analizy problemów oraz doskonalenia współczesnego systemu wychowania również w działaniach praktycznych. Tym samym ukazano specyfikę poznańskiej szkoły naukowej pedagogiki społecznej. Warto podkreślić, iż niezwykle istotny wpływ na jej rozwój miała koncepcja socjologii wychowania Floriana Znanieckiego, co zdecydowanie wpłynęło

na kształt i problematykę badań podejmowaną i realizowaną w tym ośrodku akademickim. Cechą znamionną studiów i badań było znaczące rozgraniczenie pomiędzy podejściem opisowo-wyjaśniającym, które charakteryzowało metodologię socjologii wychowania, a podejściem prakseologicznym tak charakterystycznym dla pedagogiki społecznej, co znajdowało odzwierciedlenie w badaniach Profesora oraz Jego współpracowników. Omawiana książka składa się z trzech części związanych z osobą i twórczością profesora Stanisława Kowalskiego.

Część pierwszą pt. *Stanisław Kowalski – socjolog wychowania i pedagog społeczny* otwiera tekst Jana Włodarka (najstarszego z żyjących uczniów Profesora) pt. *Życie i działalność naukowa Stanisława Kowalskiego (1904–1990)*. Kolejny tekst to przywołanie wspomnień córki Profesora – Barbary Kowalskiej-Ehrlich – *Stanisław Kowalski: mój Ojciec*. Natomiast *Wspomnienie o Profesorze Stanisławie Kowalskim* napisał Jego doktorant i współpracownik – Władysław Markiewicz. Powyższe teksty składają się na bardzo interesujący „kolaż”, ukazujący wielobarwny portret wyjątkowej Postaci Uczzonego widzianej z kilku perspektyw.

Część druga opracowania pt. *Wybrane publikacje z dorobku naukowego profesora Stanisława Kowalskiego* udostępniają czytelnikowi dokonany przez wyjątkowych znawców/ekspertów – redaktorów niniejszego tomu – wybór tekstów uzupełniony *Bibliografią prac Stanisława Kowalskiego* (opracowanie: J. Włodarek, W. Dykik, J. Modrzewski). Mogą one z pewnością być źródłem poznania lub/i przypomnienia dziś idei i koncepcji Profesora, których współczesną użyteczność zarówno w warstwie teoretycznej, jak i praktycznej trudno przecenić, ponieważ są one kluczowe dla twórczości Profesora. Redaktorzy podkreślają, że „Dokumentują one nie tylko trwałość i kreatywność owych zainteresowań poznawczych Profesora, samą koncepcję społeczeństwa wychowującego i jego wspólnotowych reprezentacji, lecz przede wszystkim proces sukcesywnego dochodzenia do jego pedagogicznego zastosowania w postaci systemowej organizacji lokalnego środowiska wychowującego oraz metodologii jego projektowania i stosowania w warunkach zróżnicowanych typologicznie środowisk lokalnych” (s. 12).

Trzecią część tomu pt. *Odniesienia i zastosowania* otwiera refleksyjny esej Zbigniewa Kwiecińskiego – *Czy możliwy jest pedagogiczny powrót do mądrości? Pamięci Profesora Stanisława Kowalskiego*. O potrzebie stosowania kompleksowego podejścia w badaniu zagadnień będących przedmiotem pedagogiki społecznej traktuje analityczne studium autorstwa Ewy Marynowicz-Hetki pt. *Podejście systemowe i/lub podejście transversalne? Na marginesie lektury tekstu Stanisława Kowalskiego. Podejście systemowe w badaniu środowisk wychowawczych*. Wszystkie kolejne teksty tej części opracowania autorstwa: Jerzego Modrzewskiego (*Impulsy edukacyjne w (re)konstrukcji struktury nie tylko społeczeństwa polskiego*), Ewy Solarczyk-Ambrozik (*Dynamika zmian w obszarze pracy a rozwój studiów karierowych*), Tadeusza Frąckowiaka (*Rozwój, rozmieszczenie i typy badań selekcji szkolnej*), Marii Jakowickiej (*Zróżnicowanie funkcjonowania szkół środowiskowych w warunkach średniego miasta [na przykładzie Zielonej Góry]*), Haliny Sowińskiej (*Grupa jako struktura pośrednicząca w przekazie kulturowym*), Dzierżymira Jankowskiego (*Środowisko edukacyjne człowieka dorosłego jako problem pedagogiki społecznej i andragogiki*), Wiesława Ambrozika (*Aktualność koncepcji systemu profilaktyki społecznej i resocjalizacji Stanisława Kowalskiego*), Wiesławy Kubiak-Krzywickiej (*Determinizm środowiskowy w genezie zaburzonej socjalizacji – pewność czy wątpliwość*) nawiązują do wybranych wątków twórczości naukowej Mistrza.

Publikacje trzeciego pokolenia poznańskiej szkoły socjologii wychowania i pedagogiki społecznej umieszczone są w czwartej części opracowania pt. *Kontynuacje* i zawierają wiele nawiązujących do idei i koncepcji Stanisława Kowalskiego wątków z ukierunkowaniem na aktualne problemy społeczno-wychowawcze. Autorzy tej części podejmują w swoich rozważaniach i badaniach takie zagad-

nienia, jak: *Pedagogika społeczna i socjologia wychowania – w kręgu wzajemnych inspiracji* (Katarzyna Segiet), *Zastosowanie koncepcji Profesora Stanisława Kowalskiego w badaniach przemian społecznych środowisk wychowawczych (na przykładzie procesu gentryfikacji)* (Agnieszka Barczykowska), *Społeczność lokalna jako płaszczyzna zapobiegania zachowaniom ryzykownym młodych ludzi* (Katarzyna Pawełek), *Kondycja i destrukcja funkcji socjalizacyjnej wiejskich społeczności lokalnych* (Agata Matysiak-Błaszczyk, Jerzy Modrzewski), *Zastosowanie metodologii podejścia systemowego S. Kowalskiego w diagnozie biedy doświadczanej przez dzieci rodzin zamieszkujących w mieście średniej wielkości* (Katarzyna Dworniczek), *Lokalna sieć wsparcia dla osób z problemami alkoholowymi (na przykładzie Poznania)*. *Odniesienia do podejścia systemowego Stanisława Kowalskiego* (Ewa Włodarczyk), *Rekonstrukcja więzi społecznych osadzonych jako podstawa systemu resocjalizacji* (Maciej Muskała), *Zastępcza piecza rodzinna jako instytucjonalna forma rozwiązywania społecznego problemu rodzinnego w przestrzeni lokalnego środowiska wychowawczego* (Monika Kościelniak), *Rodzina czy rodziny? Strony paradygmatu wielorodzinności we współczesnej kontrastowej rzeczywistości* (Mirosława Ściupider-Młodkowska). Autorzy tych tekstów wyraźnie zachowują tradycje poznańskiej szkoły socjologii wychowania i pedagogiki społecznej, kultuwując ich dotychczasowy dorobek naukowy i pamięć o ich twórcy – Stanisławie Kowalskim.

Przekazywanie i kontynuowanie tradycji poznańskiej szkoły naukowej, kultury i klimatu naukowego środowiska jest szczególnie ważną wartością wpisującą się w ponadczasowy dorobek kulturowy naszego społeczeństwa. Książka jest rodzajem wyjątkowego w swej treści dokumentu, obrazującego nie tylko znaczenie tradycji w rozwoju dyscyplin naukowych, ale także przykładem inspirującej i twórczej współpracy międzypokoleniowej, co wzbudza szczególne uznanie i szacunek. Młode pokolenie badaczy, czerpiąc z dorobku naukowego poprzednich pokoleń, identyfikuje się z ośrodkiem naukowym, jakim jest Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, i jednocześnie buduje swoją tożsamość/indywidualność naukową w zakresie identyfikowania i rozwiązywania problemów naukowych. Omawiany tom z pewnością zainteresuje wielu odbiorców, nie tylko badaczy i studentów w środowiskach naukowych, ale także osoby i instytucje zaangażowane w wieloobszarową działalność wychowawczą i społeczno-środowiskową.

Ewa Syrek